

31.10.2022

Група № 12

Урок № 16

Тема уроку: «Риторика як мистецтво, наука й навчальна дисципліна. Роль риторики в сучасному світі»

Мета уроку: пояснити, що є предметом вивчення риторики як науки; окреслити роль і місце риторики в античному світі, внесок, зроблений у розвиток риторики східними слов'янами, з'ясувати причину необхідності поновлення статусу риторики як науки та навчальної дисципліни в сучасній Україні; розвивати мислення, комунікативні вміння, зокрема, необхідні для слухання-сприймання-письма; увагу, пам'ять, збагачувати й уточнювати словниковий запас учнів.

Матеріали до уроку:

- 1. Опрацюйте § 13-14 у базовому підручнику:** *Українська мова (рівень стандарту): підручник для 10 кл. закл. загальн. середн. освіти/ Олександр Авраменко. – К.: Грамота, 2018. – 208 с.*
- 2. Перегляньте відео до уроку на [YouTube](https://www.youtube.com/watch?v=9wBIUauydDk&ab_channel):**

https://www.youtube.com/watch?v=9wBIUauydDk&ab_channel

- 3. Законспекуйте матеріал до уроку (ОСНОВНЕ):**

Риторика — це теорія ораторського мистецтва, наука і водночас мистецтво переконуючої комунікації, що становить фундамент професіоналізму представників багатьох гуманітарних фахів: політика, вчителя, журналіста, юриста, менеджера.

Різновиди усних публічних виступів можна показати у вигляді таблиці:

Роди красномовства	Жанри красномовства
Академічне красномовство	Лекція (вузівська, шкільна), наукова доповідь, науковий огляд, наукове повідомлення, науково-популярна лекція

Судове красномовство	Прокурорська (звинувачувальна) та адвокатська (захисна) промови. Самозахисна промова
Соціально-політичне красномовство	Звітна доповідь на конференції (з'їзді, зборах, засіданні). Парламентська, мітингова промови. Промова при здійсненні дипломатичного акту. Політичний огляд
Соціально-побутове красномовство	Ювілейна, вітальна, застільна (тост), надмогильна (поминальна) промови. Виступ на прийомі
Церковно-богословське (духовне) красномовство	Церковна проповідь. Промова на соборі. Офіційне звернення до пастви

Навчальний курс риторики складається з таких частин: історія риторики (досліджує місце риторики серед інших наук, основні види і жанри ораторського мистецтва, етапи зародження і розвитку риторики в історії людства (Давня Греція, Давній Рим, становлення слов'янського ораторського мистецтва, сучасні риторичні школи); теоретична риторика (предметом її вивчення є закони риторики: концептуальний, закон безпосереднього спілкування, системно-аналітичний закон); практична риторика (розглядає предмет і зміст усного публічного виступу, текст виступу, образ оратора, логічну культуру оратора, мовленнєву культуру оратора, композицію і стиль виступу, психологію аудиторії, взаємодію оратора та аудиторії, спілкування з аудиторією як творчий процес, полемічне мистецтво оратора тощо).

Мистецтво ритора (оратора) полягає в його володінні усним словом як засобом впливу на слухачів. Воно ґрунтується на культурі мислення, глибокій і різносторонній освіченості, засвоєнні досвіду найкращих

ораторів минулого і ораторів сучасних, бездоганному знанні мови і досконалому володінні мовленням, а також на оволодінні культурою спілкування. Оратор має бути наділений розумом, ерудицією, даром слова, певним рівнем майстерності, бути комунікабельним.

Сьогодні, коли суспільство живе в умовах девальвації слова, особливо важливим є особиста порядність оратора, його безкомпромісність, щирість, спроможність обстоювати власні погляди, вміння зрозуміти проблеми людей, до яких він звертається. Риторика, як і філософія та логіка, належить до класичних наук, які з найдавніших часів були основоположними загальноосвітніми дисциплінами. Мистецтво риторики було відомим в Стародавньому Єгипті, Індії та Китаї, проте справжньою батьківщиною красномовства вважають Стародавню Грецію.

Риторика була ваговою складовою частиною суспільного життя Давньої Греції. Як і епос, драма, музика, скульптура й архітектура, вона вважалась мистецтвом, творчістю, її називали «царицею всіх мистецтв». За стародавніх часів риторику поділяли на три галузі: судова риторика, риторика політична, урочиста риторика.

Античні ритори виступали на політичних зібраннях, форумах та судових процесах. Найпершу теорію риторики створили V ст. до н. е. в Сіракузах. Найвидатнішим ритором був Горгій, який, удосконаливши теорію ораторського мистецтва, познайомив з нею Афіни. Він зумів перетворити риторику на мистецтво, яке силою впливу зрівнялося з поезією.

Найславетнішим ритором Стародавньої Греції був Демосфен (384 — 322 рр. до н. е.). Сучасники зазначили, що силу Демосфенового слова можна порівняти хіба що з вихором чи блискавкою.

До нас дійшло понад 60 промов і листів Демосфена. Найвідомішими є його політичні промови, виголошені проти македонського царя Філіпа, який намагався позбавити Афіни самостійності. Демосфен, будучи вождем антимакедонської партії, боровся проти керівника македонської партії

Есхіна. Дійшло до судової справи, яка стала визначною подією для тодішньої Греції. Есхін та Демосфен зустрілись у суді. Промови обох ораторів — яскраві зразки політичних виступів.

На Демосфенових промовах вчилися цілі покоління античних ораторів. Його промови брав за зразок один з найславетніших давньоримських ораторів Цицерон (106 — 42 рр. до н. е), якого вважають батьком риторики. Ідеальним оратором сам Цицерон вважав людину високої культури, яка знає історію, філософію, літературу, юриспруденцію, може владарювати над аудиторією, вміючи примусити людей сміятися й плакати. Запорукою успіху ритора Цицерон вважав освіту та природний дар. У своїх трактатах про ораторське мистецтво Цицерон зазначав, що ритор має бути патріотом, громадянином, який живе ідеалами держави й народу.

Найпершу промову Цицерон проголосив у 25 років, останню — на 63-му році життя (у рік смерті). Усього виголосив понад 100 промов, тексти 57 з них збереглися до нашого часу.

Видатними риторами були давньогрецькі філософи Арістотель (384 — 322 рр. до н. е.) та Платон (428 — 348 рр. до н. е.).

Найвідомішими ораторами Київської Русі були перший Київський митрополит Іларіон та Кирило Туровський (обидва жили в XI ст.).

Найвідомішою проповіддю митрополита Іларіона є «Слово про закон і благодать», де стверджено визначну роль Київської Русі та обстоюється її право на самостійність. Проповідь відзначається винятковою глибиною думки, образністю та емоційністю.

Кирило Туровський — автор багатьох піднесених величальних промов. Найперша російська «Риторика» була створена невідомим автором 1620 року. Текст дійшов до нас у 36 списках. Цей твір є перекладом латинської риторики німецького вченого Меланхтона, проте текст було пристосовано до потреб російської освіти. Вона стала підґрунтям для дальшого розвитку східнослов'янського красномовства.

У XVII-XVIII ст. курс риторики викладався у Києво-Могилянській академії, яка, будучи глибоко національним навчальним закладом,

орієнтувалася на найпрогресивніші здобутки кращих європейських університетів. До наших днів дійшли описи 183 підручників риторики, 127 з яких було складено в академії. Ім'я академії прославили такі видатні риторичари, як Григорій Сковорода, Феофан Прокопович, Михайло Ломоносов.

Необхідність відновлення національних риторичних традицій спричинена тим, що нині виникла якнайгостріша потреба в особистостях, які можуть самостійно мислити, переконувати, спонукати й скеровувати співгромадян до поступу до істини, добра і краси. Сьогодні ми розуміємо риторичару як науку, спроможну відіграти роль синтезатора багатьох наук, спрямованих на розвиток мовної особистості: педагогіки, соціолінгвістики, психолінгвістики, соціальної й особистісної психології, методики викладання мови, стилістики, культури мовлення, лінгвістики тексту тощо.

Відновлення статусу риторичару як науки і навчальної дисципліни має стати визначним кроком на шляху до творення демократичного, високоцивілізованого суспільства.

Словник.

Комунікабельність — здатність до комунікації — спілкування, легкого встановлення контактів і зв'язків, товариськість.

Ерудиція — глибокі знання в певній галузі науки чи в багатьох галузях, широка обізнаність.

Трактат — наукова праця, де розглянуто окреме питання чи проблему.

Статус — законодавчо закріплене правове становище.

Виконайте вправу 7 (1) до § 13-14 у базовому підручнику.

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту

ledishade@ukr.net

У темі листа вкажіть ваше прізвище, предмет, номер групи та № уроку.